

Sociobiologija incela

Vukovojac-Dugan, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:820240>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-06**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju- studij antropologije

Ivana Lučića 3

Diplomski rad

Sociobiologija incela

Marija Vukovojac-Dugan

Mentor:

dr. sc. Darko Polšek

Zagreb, rujan 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad „Sociobiologija incela“ izradila potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentora dr. sc. Darka Polšeka. Svi podaci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Teorijska podloga	2
2.1 Anizogamija i spolni odabir.....	2
2.2 Sindrom mladog muškaka	5
2.3 Etnografski primjeri.....	6
3. Inceli.....	11
3.1 Manosfera	12
3.2 Incel rječnik	14
3.3 Incel ideologija	17
3.4 Nasilje	18
4. Rasprava	23
Popis literature	27
Popis slika	35

1. Uvod

Sociobiologija je grana biologije koja pokušava objasniti i opisati ljudsko ponašanje kroz leću naše biologije i evolucije. Ovo polje znanosti je efektivno započeto 1975. godine sa E. O. Wilsonovom knjigom „Sociobiologija: nova sinteza“ koja je odmah nakon izdavanja bila kontroverzna (Laland i Brown 2002: 70). Osnovni koncepti s kojima se bave sociobiolozi su promatranje ljudskog ponašanja kroz leću naših gena, koncept roditeljskog uloga u potomstvo, koncept recipročnog altruizma, koncept evolucijske teorije igara itd. Sociobiolozi su često kritizirani zbog redukcionizma ljudskog ponašanja na genetički determinizam.

Inceli su *online* zajednica neželjeno celibatnih muškaraca koji su ušli u kolektivnu svijest svijeta 2014. godine nakon masovnog ubojstva u Kaliforniji. Incele prema Sparks et al. (2022) obilježavaju:

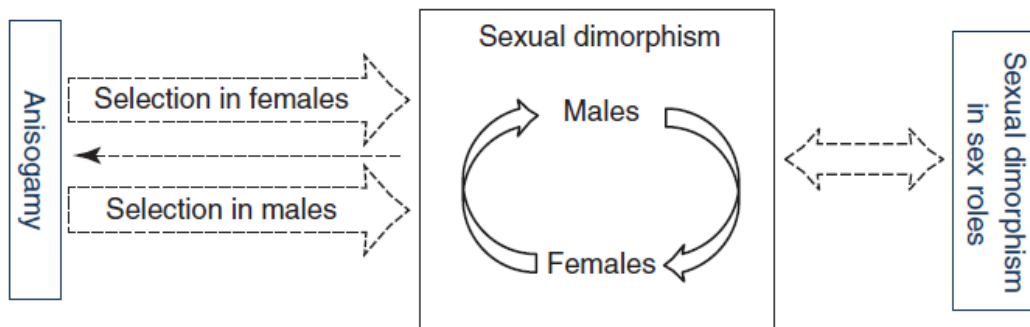
- hijerarhija društva na temelju izgleda,
- vjerovanje u žensku hipergamiju i
- intenzivna nesklonost prema feminizmu.

Ovaj rad će pokušati odgovoriti na pitanje postoje li evolucijski i biološki uvjetovana ponašanja koja nam mogu predvidjeti postojanje i nastajanje incela, na koji način se te evolucijske adaptacije manifestiraju u ponašanju incela i kako kultura može pomoći u amelioriranju njihovog ponašanja.

2. Teorijska podloga

2.1 Anizogamija i spolni odabir

Anizogamija je način spolnog razmnožavanja pri kojem se spajaju gamete različite veličine, oblika i strukture: manje muške gamete sa većim ženskim gametama. Ta razlika u gametama ukazuje na generalni spolni dimorfizam prisutan u višestaničnim organizmima. Anizogamija u pravilu pretpostavlja dva spola¹ (muški i ženski) i razlike među tim spolovima; razlika u gametama je polazna točka spolnog dimorfizma i spolnih uloga² zbog toga što je to određujuća razlika među spolovima (Schärer et al. 2012: 261-262). Prema Schärer et al. (2012.) spolni odabir, koji nastaje iz anizogamije, potiče evoluciju spolnog dimorfizma i spolnih uloga, ali isto tako onda spolne uloge mogu utjecati nazad na spolni dimorfizam i na kraju i na anizogamiju (slika 1).

Slika 1: Shema koja prikazuje dinamični pogled na evoluciju spolnih uloga iz anizogamije (preuzeto iz: Schärer et al. 2012: 261).

¹ Važno je napomenuti da, kod ljudi, postoje i interseksualne osobe koje po svojim kromosomskim, hormonskim ili anatomskim značajkama ne pripadaju tipičnim binarnim definicijama muškarca ili žene (Interseksualna osoba n. d.). Oko 2% ljudske populacije (~163 milijuna ljudi) je interseksualno.

² Spolne uloge su različita ponašanja između mužjaka i ženka određene vrste u kontekstu reprodukcije.

Darwin je prvi uočio i opisao razlike u spolnom odabiru između mužjaka i ženki, i pripisao ih razlici između velikih jajašca i malih spermatozoida. Spolni odabir je razdijelio u dva procesa: borba između mužjaka za „posjedovanje“ ženki, i koncept ženskog izbora (Darwin 2007: 179). Točnije, spolni odabir se bazira na intraspolnoj i interspolnoj selekciji. Intraspolna selekcija označava borbu ili natjecanje jednog spola kako bi si osigurali partnera suprotnog spola. Jedinka koja izgubi natjecanje neće imati priliku prenijeti svoje odlike na potomke, dok će se odlike pobjednika, odnosno osobine koje su mu osigurale uspjeh, prenijeti na daljnje potomstvo. Interspolna selekcija označava preferencije koje ima jedan spol za osobine ili odlike suprotnog spola, Darwin je ovo još zvao i konceptom ženskog izbora iako mužjaci kod mnogih vrsta isto imaju određene preferencije pri izboru partnera (Buss 2006: 241). Intra i interspolna selekcija utječu jedna na drugu te one mogu evoluirati zajedno.

Darwinova teorija je bila opće neprihvaćena sve do Batemanovog eksperimenta³ na mušicama *Drosophila melanogaster* iz 1948. godine. Bateman je zaključio na temelju eksperimenta da je ženski reproduktivni uspjeh ograničen brojem jajašca koje može proizvoditi, dok je muški reproduktivni uspjeh ograničen brojem oplodnja ili brojem dostupnih (plodnih) ženki (Dewsbury 2005: 832). Dewsbury (2005.) je predložio da se njihove ideje spoje u Darwin-Bateman paradigmu: reproduktivni uspjeh mužjaka je varijabilniji od ženki, ženke su izbirljivije u izboru partnera od mužjaka, i mužjaci imaju korist od povećanja broja partnerica. Darwin-Bateman paradigma je od svojih početaka kontroverzna, a tako je i sada sa velikim brojem radova i matematičkih modela koji potvrđuju paradigmu (Fritzsche i Arnqvist 2013; Lehtonen et al. 2016; Davies et al. 2023; Schärer et al. 2012), ali i sa velikim brojem radova koji paradigmu kritiziraju (Adair Gowaty et al. 2012; Ah-King 2011; Mokos et al. 2021; Fresneau et al. 2024). Najčešće kritike su prenamaglašavanje razlika među spolovima, prevelika fokusiranost na muška ponašanja i osobine, gledanje na ženke kao na pasivne sudionike u razmnožavanju, itd. (Ah-King 2011).

Trivers (1972.) se nadovezao na Darwina i Batemana sa svojom teorijom o roditeljskom ulogu u potomke i kako to utječe na spolni odabir. Spol koji ulaže više u

³ Batemanov eksperiment je često kritiziran, i sa kasnijim ponavljanjem eksperimenta se nije uvijek došlo do istih rezultata (Adair Gowaty et al. 2012).

svoje potomstvo će biti izbirljiviji pri izboru partnera, dok će se pripadnici suprotnog spola međusobno boriti za pristup prvom spolu. Da je roditeljski ulog jednak kod oba spola, ne bi bilo razlike u spolnom odabiru među spolovima (Trivers 1972: 92). Kod nemonogamnih vrsta to obično dovodi do većeg mortaliteta među mužjacima zbog njihove sklonosti agresiji i riskantnom ponašanju kako bi osigurali reproduktivni uspjeh. Svaka borba koja se u tom slučaju događa između mužjaka, bilo za resurse, teritorij, status itd., im je bitna do te mjere samo da ostvare svoj ultimativni cilj osiguranja reproduktivnog uspjeha. Razlike u spolnoj selekciji kod ljudi znači da žene, koje gestiraju svoje potomke oko 9 mjeseci i djeca su u potpunosti ovisna o njima barem prvih godinu dana života, investiraju puno više u potomke od muškaraca, te su prema tome izbirljiviji spol i muškarci se bore za pristup njima. Prema Triversu ovakva vrsta roditeljskog uloga modelira već početnu „investiciju“ drugačijih gameta.

Ljudi nisu striktno monogamni ili poligamni i imaju široki raspon reproduktivnih strategija koje ovise o omjeru spolova, o kulturalnim normama, o tome traži li se dugoročno ili kratkoročno partnerstvo itd. (Buss 2006: 243). Pretpostavka je da će žene biti sklonije monogamiji i traženju dugoročnog partnera koji će investirati u njihovo potomstvo, dok će muškarci biti skloniji poligamiji tj. skloniji imanju više partnerica koje bi im evolucijski značile veću mogućnost reproduktivnog uspjeha. To nam može biti i odgovor na to zašto veliki postotak žena kod svojih partnera cijeni visoki socijalni status i dobro financijsko stanje, dok muškarci više cijene mladost i fizički izgled kod svojih partnerica (Buss 2006: 255). Ovo su naravno pretpostavke i generalizacije koje ne uzimaju u obzir postojanje osoba koje su homoseksualne, ili socijalne i kulturalne norme koje utječu na svaki aspekt ljudskih života, a tako i na spolni odabir. Bitno je za generalno razumijevanje spolnog odabira i reproduktivnih strategija razumijeti evolucijske i biološke procese koji su utjecali na njihovo nastajanje, ali se kao i ništa drugo kod ljudi ne bi smjelo promatrati u vakuumu bez ikakvog interesa za to kako drugačije kulture djeluju na njih.

2.2 Sindrom mladog mužjaka

Borba za spolnog partnera je karakteristika koju svi višestanični organizmi dijele, ona se razlikuje između vrsta i unutar vrsta, ali najčešći oblik borbe je borba mužjaka za ženke. Kod ljudi, kao i kod većine životinjskih vrsta, muška podobnost⁴ je limitirana pristupom plodnim ženkama što dovodi do intenzivnijeg natjecanja među mužjacima za ženke, nego među ženkama za mužjake (Wilson i Daly 1985: 60). Ova borba za spolnim partnerom obično dovodi do određene razine efektivne poliginije gdje će manji broj mužjaka imati monopol nad većim brojem ženki. Što je vrsta poliginičnija to će borba među mužjacima biti intenzivnija i oni će biti skloniji riskantnijem ponašanju⁵, što obično dovodi i do više razine mortaliteta među mužjacima nego među ženkama (Wilson i Daly 1985: 60). Sklonost riskantnom ponašanju ovisi i o individualnim mišljenjima o njihovim budućim izgledima, tj. ako muškarac (ili žena) ne smatra kako će mu budućnost biti dobra, uspješna ili imućna će biti spremniji uzimati veće rizike od nekoga tko očekuje dobru budućnost (Fessler 2006).

Wilson i Daly (1985.) su ovaj fenomen nazvali sindromom mladog mužjaka, nakon što su analizirali počinjene zločine u američkom gradu Detroitu. Na temelju tog istraživanja su mogli vidjeti kako se većina ubojstva događa između mladih, neoženjenih i nesrodnih muškaraca zbog počinjenih ili percipiranih povreda nanesenih njihovom statusu. Najčešće prepirke zbog percipirane uvrede nečije muškosti su se događale između muškaraca istog statusa⁶ nakon namjernih provokacija. U modernom društvu takve prepirke vjerojatno češće završavaju smrtno nego što bi to bio slučaj kod ranih ljudi zbog izuma vatrenog oružja, ali evolucijski su takvi sukobi oko statusa (tj. oko zadržavanja statusa) imali fitness korist⁷ (Goetz 2012: 17).

⁴ Podobnost ili fitness: „...mjera sposobnosti organizma ili gena da reproducira vlastite kopije na buduće generacije.“ (Barash 1995.).

⁵ Ovo uključuje stvari i kao npr. muškarci su skloniji nepropisnoj vožnji.

⁶ Kada dolazi do razlike u socijalnom statusu, osoba na višem položaju može odbiti provokaciju bez gubitka poštovanja drugih muškaraca (Wilson i Daly 1985: 69).

⁷ U okruženju gdje je razlika između reproduktivno najuspješnijeg i najneuspješnijeg muškarca toliko velika da su muškarci bili spremni prihvatiti veći rizik za zadržavanje statusa (Fessler 2006).

Muške evolucijske okolnosti su pogodovale razvijanju adaptacija koje sprječavaju prijetnje njegovom statusu ili mogućnost prevelikog ulaganja resursa u dijete koje nije njegovo. Vjerojatno je da je spolna selekcija više pogodovala muškarcima koji su bili podložniji bijesu i ljutnji tj. agresivnosti i nasilju (Fessler 2006: 6). Fessler ovu evolucijsku adaptaciju zove „bljesak ljutnje“. Intraspolna selekcija koja pogoduje muškarcima sklonim bljesku ljutnje vodi i do morfološki promjena između muškaraca i žena: muškarci su (obično) veći i mišićaviji (Fessler 2006: 6). Podložnost ljutnji i spremnost na rizično ponašanje se smanjuje kako muškarci stare i počinju osnivati obitelj. Muškarac sa potomstvom u koje je uložio resurse ima puno više za izgubiti od mladog, neoženjenog muškarca, te onda rizično ponašanje adaptivno više nema smisla (Fessler 2010: 372).

Veća muška spremnost na nasilje/agresivnost u odnosu na žene je fenomen zabilježen na svjetskoj razini i može se smatrati kao univerzalnost ljudske prirode (Barash 2016: 28). Ali, kultura ima veliki utjecaj na to kako će se takva ljudska predispozicija izraziti. Socijalizacijske prakse i kulturni obrasci mogu uvelike oblikovati naše odgovore na kasnije „prijestupe“. Muškarci će biti manje skloni reagirati sa antisocijalnim ponašanjem (nasiljem i agresivnosti) na prijestupe u kulturama gdje su socijalne i moralne kazne za takvo ponašanje velike (Fessler 2006: 18). Velike količine neoženjenih i usamljenih mladih muškaraca će u većini društava, bilo kao rezultat poligamije ili nebalansiranog omjera spolova, obično dovesti do generalnog povećanja nasilja i agresije u društvu.

2.3 Etnografski primjeri

Kina za vrijeme Qing dinastije

Kroz kinesku povijest (i danas) je poznat fenomen neravnomjernog omjera spolova. Mladi, neoženjeni muškarci su dobili naziv gole grane (kineski *guanggun*) jer oni, kao gole grane bez lišća, nemaju ženu i djecu (Jiang i Sánchez-Barricarte 2011: 539). Gole grane u zadnje vrijeme (od početka 21. stoljeća) dobivaju veliku pozornost zbog prijetnje koju predstavljaju društvenoj stabilnosti, posebno zbog toga što su u različitim točkama kineske prošlosti gole grane već uzrokovali društvenu nestabilnost.

Preferiranje muške djece je u kineskoj povijesti često završavalo infanticidom djevojčica. U vremenima oskude je čedomorstvo djevojčica osiguravalo više resursa za dječake i veću mogućnost njihovog preživljavanja, a čedomorstvo djevojčica je često značilo i da obitelj neće trebati snositi trošak velikog miraza (Jiang i Sánchez-Barricarte 2011: 542). Za vrijeme Ming i Qing dinastije je infanticid djevojčica bila česta pojava u mnogim provincijama. Za vrijeme vladavine cara Guangxua dinastije Qing (1871—1908.) su u čedomorstvu sudjelovale sve razine društva i to u tolikoj mjeri da je u nekim dijelovima regije Tongan 70-80% rođenih djevojčica znalo bit ubijeno (Jiang i Sánchez-Barricarte 2011: 541). Omjer spolova je u Kini od Ming dinastije pa sve do danas obično premašio normalan raspon⁸, sa najgorim omjerom od oko 123 dječaka na 100 djevojčica u razdoblju od 1909. do 1928. godine (Jiang i Sánchez-Barricarte 2011: 542).

Velikom nesrazmjeru među spolovima je pridonosila i poliginija koju su prakticirali pripadnici višeg staleža kroz kinesku povijest. Što su više konkubina uzimali muškarci iz višeg staleža to je manje bilo dostupnih žena za ženidbu za muškarce nižeg staleža. U društvu u kojem je omjer spolova već zbog čedomorstva bio nesrazmjern, poliginija odnosno poligamija viših staleža je označavala katastrofu za niže staleže. Za vrijeme Qing dinastije, kao što je već bilo spomenuto, su muškarci znali činiti i do 70% populacije određenog područja. Muškarci su često ostajali neoženjeni i u svoje 30te, dok je prema kineskoj tradiciji ženidba do 25 već bila kasna ženidba (Jiang i Sánchez-Barricarte 2011: 544). Gole grane dakle nisu bili neoženjeni iz svog vlastitog izbora, posebno zato što se muškarac koji je neoženjen, bez obzira na njegove godine, ne smatra odraslom osobom. Ovakav nesrazmjer je onda često dovodio do prevladavanja oblika braka kao što su ženidba sa dječjim nevjestama, kupovanje nevjesti, otmica nevjesti, ili brak razmjene⁹ gdje su žene (koje su bile kupljene, otete, razmijenjene ili djeca) smatrane inferiorne onim ženama koje bi ušle u brak formalnim i pravilnim putem (Jiang i Sánchez-Barricarte 2011: 545-546).

Gole grane su, nevezani obitelji ili ženom, često migrirali Kinom i međusobno se okupljali u bande i tajna društva. Bande su često mamile gole grane sa ponudom kako će

⁸ Biološki normalan omjer spolova je obično 105 dječaka na 100 djevojčica (Hvistendahl 2011: 3).

⁹ Brak razmjene je obično bio dogovor između dvije obitelji gdje bi se obitelj odrekla kćeri i dobila kćer druge obitelji u zamjenu (Jiang i Sánchez-Barricarte 2011: 548).

im pronaći ženu. Kada su se okupljali u takve grupe, gole grane bi se oslobodili svih dosadašnjih kulturnih normi i predali bi se takozvanoj „kaotičnoj filozofiji“ (Jiang i Sánchez-Barricarte 2011: 552). Često su vodili ustanke, pustošili kineska naselja, krijumčarili opijum, sudjelovali u otmicama, krađama i silovanjima. Kineska tajna društva su za vrijeme Qing dinastije često vodile pobune i ustanke¹⁰, a članovi većine tajnih društva su bili gole grane.

Iako se za vrijeme Drugog svjetskog rata omjer spolova u Kini više-manje izbalansirao, u moderno doba je, posebno nakon uvođenja politike jednog djeteta, omjer spolova opet počeo jako naginjati prema muškoj djeci. Osim infanticida, stanovnici Kine su sada imali i opciju saznavanja spola djeteta ultrazvukom i onda abortusa ako je dijete ženskog spola (Hvistendahl 2011). Ako se radilo o drugom djetetu u obitelji, šansa da će žena abortirati žensko dijete se još povećavala. Vrhunac ovog problema je bio u 2004. godini kada omjer muške naspram ženske djece bio 121 na 100. U to vrijeme su demografi počeli upozoravati na nebalansiran omjer i na moguće buduće sigurnosne rizike koje bi velika populacija neoženjenih muškaraca mogla donijeti. Premda je omjer pao na 108 naspram 100 u 2021. godini i čini se kako trend preferencije sinova polako pada u Kini, ovaj omjer je i dalje iznad biološkog raspona (Tang i Hou 2024). Djeca koja su rođena 2004. godine kada je omjer bio najveći su sada ušli u najriskantnije razdoblje pa ćemo tijekom sljedećih nekoliko godina moći vidjeti jesu li upozorenja i predviđanja bila u pravu.

Amerika u 19. stoljeću

Američka zapadna granična područja krajem 19. stoljeća su dobar primjer što se može dogoditi u društvu koje ima preveliki omjer muškaraca u odnosu na žene. Nakon kraja Američkog građanskog rata 1865. godine se život u Americi, a posebno na graničnim područjima Amerike, uvelike promijenio. Ali, još od prije građanskog rata je trend naseljavanja američkog područja bio sličan kao i poslije: mladi, obično neoženjeni

¹⁰ U razdoblju od 1836. do 1911. godine je bilo sveukupno 5772 različitih pobuna i ustanaka (Jiang i Sánchez-Barricarte 2011: 5525-556).

muškarci su prvi naseljavali nova granična područja. Ako je muškarac imao ženu i obitelj, on bi i dalje obično prvo sam naselio novo područje na godinu ili dvije prije nego što bi mu se pridružila njegova obitelj (Courtwright 1996: 49). Za vrijeme i nakon građanskog rata su se većinski naseljavala nova granična područja na zapadu. Zapadnjačka ekonomija se u to vrijeme temeljila na rudarstvu, drvosječi, gonjenju stoke i drugim zanimanjima koja nisu bila pogodna za dovođenje cijele obitelji zbog manjka mogućnosti za normalno poljodjelstvo. Zato su ovo područje počeli većinski naseljavati mladi, neoženjeni muškarci koji nisu imali nikakvih drugih perspektiva na istoku zemlje, niti su trebali dovlučiti sa sobom svoje žene¹¹ ili obitelji na tako duga putovanja. Naravno, nisu sva granična područja patila od viška muškaraca i manjka žena. Npr. Nebraska je 1860. godine imala više-manje normalan omjer spolova sa 55% muške populacije u odnosu na žene, ali s druge strane u gradu Dodge¹² u Kansasu su u relativno isto vrijeme (1875. godine) 36% populacije činili samo mladi muškarci između 20 i 30 godina života (Courtwright 1996: 56-58). Muškarci su činili oko 80% populacije Dodgea 1875. godine. Što je duže putovanje, što su suroviji uvjeti i rastrkanija populacija, to će granična područja imati veći omjer muškaraca. Mladi, bijeli muškarci sa granice se nisu svi mogli oženiti sa bijelim ženama jer njih jednostavno nije bilo dovoljno, ženidba sa indijankama ili hispankama im nije bila ni na kraju pameti, pa su tako većinski ostajali samci, a višak samaca obično označava i višak nasilja.

Kalifornija za vrijeme Zlatne groznice je bila primjer kaosa koji može nastati u društvu koje pati od viška (neoženjenih) muškaraca. Muškarci nisu znali kuhati niti si balansirati prehranu, skorbut je bio česta pojava u rudarskim kampovima. Bili su skloni porocima kao što je alkohol, duhan, prostitucija i kockanje. Alkohol se pio u tolikim količinama da su muškarci često umirali od trovanja alkoholom, a ako se ne bi otrovali onda bi si toliko oslabili imunitete da su bili podložniji infektivnim bolestima kao što je kolera

¹¹ Većina žena nije htjela imati ništa sa graničnim područjima: lokalna ekonomija je većinski značila da se nigdje ne mogu zaposliti, bile bi izolirane od svih svojih obitelji i prijatelja, bojale su se dizenterije i drugih infektivnih bolesti, te su se bojale napada Indijanaca. Zato su istočni gradovi dosta brzo počeli imati višak žena, ali i sve žene koje su se preselile na zapadna područja su većinski živjele samo u gradovima (Courtwright 1996: 50-53).

¹² Engleska fraza „*get out of Dodge*“ je nastala na temelju reputacije koju je Dodge imao krajem 19. stoljeća

(Courtwright 1996: 70). Muškarci su često riskirali sve da bi došli na zapad i probali profitirati od Zlatne groznice, a kada bi došli na zapad su riskirali svoj život kako u rudnicima, tako i svojim ponašanjem i porocima. Zapadnjačke rudarske zajednice su isto tako imale i puno veći broj ubojstava od istočnjačkih gradova. Grad Leadville u Koloradu je 1880. godine zabilježio 105 ubojstava, dok je okrug Henderson u Illinoisu zabilježio samo 19 ubojstava u razdoblju od 1859. do 1900. godine (Courtwright 1996: 81-83). U zabilježenim ubojstvima se naravno ni ne ubraja broj ubijenih indijanaca što je, posebno u Kaliforniji, bila česta pojava. Još nasilniji od rudarskih naselja su navodno bila naselja koja su nastajala na krajevima željezničkih pruga. Poznati primjer takvog naselja je bio Julesburg koji je postojao samo 1867. godine, i gdje je od zabilježenih 127 smrtnih slučajeva samo 6 stanovnika umrlo prirodnom smrću (Courtwright 1996: 83).

Slični rudarima i radnicima na pruzi su bili kauboји. Kauboји u moderno vrijeme često, zbog starih western filmova, imaju pomalo herojsku reputaciju kao osvetnici koji su se borili na strani pravde sa svojim nevjerovatnim vještinama sa pištoljima. Stvarni kauboји iz kasnog 19. stoljeća su s druge strani bili mladi (oko 23, 24 godine), neoženjeni i nasilni pijanci. Dok su radili tj. dok su bili na putu i pazili na stoku su bili obični, radišni mladi muškarci koji bi, čim bi primili svoju plaću, se predali piću, prostitutkama, kockanju i pucnjavama (Courtwright 1996: 87-88). Kauboји su bili mladi muškarci niže klase koji su radili težak i nedovoljno plaćen posao, i koji su imali vlastiti niz socijalnih normi oko toga kakvo je ponašanje primjereno, a kakvo nije. Pohodi u koje su se upuštali nakon što bi završili sa poslom su ih zadržavali u siromaštvu i smanjivali njihove prospekte za brak. Kauboјski način života se održavao zbog društvene šutnje oko njihovog načina života i antisocijalnog ponašanja: kauboји su trošili sav svoj novac na kockanje i prostitutke, a taj novac bi ekonomski uzdržavao naselje u kojem su ga potrošili. Kad bi to naselje previše probalo održavati red i mir, kauboји bi jednostavno otišli u sljedeće naselje što bi značilo da prvo naselje gubi na ekonomskoj koristi. Tako da su kauboји zapravo imali prešutno odobrenje da se ponašaju nasilno i antisocijalno (Courtwright 1996).

3. Inceli

Incel je skraćenica nastala od engleskih riječi *involuntary celibate* (neželjeni celibat). Riječ *incel* je prvi puta u moderno doba upotrijebljena 1997. godine kada je osoba znana samo kao Alana stvorila prvu *web* stranicu za osobe koje imaju problema sa pronalaženjem veza i partnera pod imenom *Alana's Involuntary Celibacy Project* (Alana 2019.). Termin neželjeni celibat je upotrijebljen umjesto obično korištenih pogrdnih naziva kao što je „usamljen/a djevac/ica“. *Web* stranica je trebala služiti kao mjesto za potporu i savjete za osobe bilo kojeg spola ili seksualne orijentacije, a koji su se „borili“ sa neželjenim celibatom. Neželjeni celibat je za Alanu označavao: „Osobe koje žele imati seks i/ili vezu, ali ne mogu pronaći voljnog partnera.“ (Alana 2019.). Zanimljivo, Alana je na početku pojam skraćivala u obliku *invcel*, sve dok joj netko unutar *web* stranice nije predložio skraćenicu *incel* radi lakšeg čitanja. Forum je 2000. godine bio većinski napušten, a pojam *incel* se nastavio polako širiti internetom sve dok nije prerastao u (većinski *online*) zajednicu osoba koje danas znamo pod tim imenom.

Danas, rječnik Merriam-Webster pojam *incel* definira kao: „Osoba (obično muškarac) koja doživljava sebe kao neželjeno celibatnom, i tipično iskazuje ekstremnu ogorčenost i neprijateljstvo prema seksualno aktivnim osobama“ (Incel n.d.). U najvećem i najpoznatijem *incel* forumu *Incels.is*, pojam *incel* se definira kao: „...muška osoba koja želi biti u ljubavnoj vezi, ali ne može naći partnera unatoč svojim najboljim pokušajima. *Inceli* žele biti voljeni i voljeti nazad. Biti *incel* je stanje bića, a ne identitet.“ (Introduction to Incels 2018). U ove dvije definicije se jasno vide razlike u tome kako *inceli* percipiraju sami sebe i kako ih percipira okolina. Dok oni sebe same vide kao osobe koje su samo željne ljubavi, ostatak društva ih prepoznaje po njihovoj iznimnoj ogorčenosti i mržnji.

Prema anketi iz 2020. godine jednog od najvećih *incel* foruma *Incels.is* (onda *Incel.co*) većina *incela* su bijeli, heteroseksualni muškarci od 18 do 29 godina, često nezaposleni i depresivni. Ovakvu demografsku sliku potvrđuju i druga istraživanja (Moskalenko et al. 2022; Whittaker et al. 2024; Sugiura 2021), iako naravno treba imati na umu da *inceli* nisu monolit. Većina *incel* diskura se događa online, prije je to bilo većinski na Redditu sve dok im nisu zabranili njihove najpopularnije stranice, a danas se *inceli* okupljaju na zasebnim forumima kao što su *Incels.is*.

3.1 Manosfera

U 1970-im godinama u državama engleskog govornog područja (SAD, UK, Kanada i Australija) se širio tzv. drugi val feminizma koji se nastavljao na temeljima prvog vala i fokusirao se na kritiziranje patrijarhata i na podizanje svijesti o silovanju i zlostavljanju unutar obitelji. Drugi val je označen sa formiranjem i osnivanjem prvih ženskih kuća i kriznih centara, te organizacijom masovnih protesta. Također, u ovo vrijeme počeo se uz feminizam formirati i pokret muškog oslobođenja (*Men's Liberation Movement*). Inspiriran feminizmom, pokret muškog oslobođenja se u početku fokusirao na nadopunjavanje feminizma kritiziranjem tradicionalnih muških rodni uloga i seksizma¹³, sa ciljem da pridonese socijalnim promjenama kako za muškarce, tako i za žene (Messner 2016: 7-8). Ali, već sredinom 70-ih godina 20. stoljeća, pokret muškog oslobođenja razdijelio se na više-manje pro-feministički i anti-feministički dio. Pro-feministički pokret je nastavio sudjelovati u feminističkim raspravama o rodni odnosima i moći, odbacio korištenje terminologije binarnih spolnih uloga, i prebacio fokus na prevenciju muškog nasilja nad ženama (Messner 2016; Sugiura 2021).

Anti-feministička frakcija pokreta muškog oslobođenja se pretvorila u pokret za muška prava (*Men's Rights Movement*). *MRM* predstavlja preteču današnje Manosfere (*Manosphere*) tj. Manosfera predstavlja digitalnu manifestaciju *MRM*-a (Ging 2017). Moderni diskurs o muškim (i ženskim) pravima se većinski odvija na internet stranicama i forumima u sklopu međusobno povezanih zajednica koje su popularno znane pod skupnim nazivom manosfera. Manosferi se obično pripisuju četiri glavne zajednice: „borci za muška prava“ (*Men's Rights Activists- MRAs*), „pick up umjetnici“ (*Pick Up Artists-PUAs*), „muškarci koji idu svojim putem“ (*Men Going Their Own Way-MGTOW*), i „neželjeno celibatni“ (*involuntary celibate- Incels*) (Ging 2017). Grupe su povezane svojom zajedničkom zabrinutosti za maskulinitet i tzv. krizu maskuliniteta, korištenjem mizoginog i često rasističkog rječnika, vjerovanjem u ginocentrični poredak, te vjerovanjem u tzv. *redpill* filozofiju ili svjetonazor. *Redpill* filozofija se nalazi u samoj

¹³ Pokret muškog oslobođenja je u ovo vrijeme, kako je to objasnio Messner (2016), „hodao po tankoj žici“ između priznavanja povlaštene pozicije muškaraca u društvu u odnosu na žene, i istovremenog isticanja kako je muška spolna uloga nezdrava i toksična za muškarce.

srži Manosfere i zapravo je glavna poveznica između svih različitih zajednica. Ime *redpill* dolazi iz scene iz poznatog filma *Matrix* (1999.) u kojoj Morpheus glavnom liku Neo ponudi izbor između plave i crvene pilule: progutati plavu pilulu znači vraćanje natrag u Matrix i vjerovanju u privid stvarnosti, dok progutati crvenu pilulu znači otkrivanje neugodne istine. U kontekstu Manosfere, popiti crvenu pilulu (biti *redpilled*) znači prihvatiti činjenicu da sva muška nezadovoljstva i problemi potiču od žena i feminizma, i da svijetom dominiraju žene. Ako ne vjeruje u ovu osnovnu činjenicu, muškarac ne može biti dio Manosfere i za njega se smatra da je popio plavu pilulu (*bluepilled*).

MRA, ili borci za muška prava, su grana Manosfere koja je većinski zaokupljena sa pravnim pitanjima i zakonima za koje smatraju da diskriminiraju protiv muškaraca. Najveći fokus stavljaju na zakone koji se bave seksualnim nasiljem i uznemiravanjem. Smatraju kako su određeni zakoni (u SAD-u) doneseni na uštrb muškaraca, a žene redovito iskorištavaju te diskriminatorne zakone sa lažnim optužbama. Osim ovog problema, MRA grupa se često žali na muško novačenje za vojsku u slučajevima rata, prednost koja je davana ženama u slučajevima skrbništva nad djecom, visok postotak postojanja ženskih kuća i skloništa u odnosu na skloništa za muškarce, loš uspjeh muškaraca u svim razinama obrazovanja itd. (Center on Extremism 2024).

PUA se pomalo razlikuje od drugih podgrupa Manosfere u tome da članovi ove grupe aktivno pokušavaju pridobiti žensku pažnju. Fokus grupe je na učenju odnosno upotrebi različitih taktika, kao što su davanje komplimenata, psihološka manipulacija i prisila, kako bi nagovorili žene na spolni odnos (Kale 2019). Slično incelima, PUA grupa ima cijeli rječnik povezan sa svojim taktikama čije poznavanje je potrebno kako bi se uopće moglo sudjelovati u raspravama na forumima.

MGTOW je separatistički pokret muškaraca koji se zalaže za izolaciju muškaraca od žena i za vođenje veoma individualističkog načina života (Wright, Trott i Jones 2020: 1-2). Premda je često pripisan MRA grupi, MGTOW je distinktivan u tome da ne pokušava pridonijeti socijalnoj reformi kao MRA. MGTOW grupa je najmanje istraživana od 4 glavne grane Manosfere, ali istraživanje izvršeno na jednom od njihovih foruma nam otkriva da MGTOW grupu more isti problemi kao i druge grane: ekstremnomizoginistički rječnik, vrijeđanje žena i svakog muškarca koji misli imalo pozitivno o ženama, i fatalizam povezan sa njihovom životnom situacijom (Wright et al. 2020: 13-15).

Sve grane Manosfere su međusobno povezane i pojedinci često sudjeluju u više grupa i foruma odjednom što znači da unatoč razdijeljenosti možemo gledati na Manosferu kao na jednu relativno kohezivnu cjelinu. Zanimljiv je trend napuštanja starijih zajednica kao što su MRA i PUA i migracija tih pojedinaca u „novije“ zajednice kao što su inceli i MGTOW koje su često i ekstremnije u svojem seksizmu i idejama nego što su to bile starije zajednice (Horta Ribeiro et al. 2020: 10).

3.2 Incel rječnik

Online incel zajednice imaju leksikon koji je jasno prepoznatljiv i različit od bilo koje druge *online* zajednice- do te mjere da njihovi jezični obrasci mogu poslužiti kao alat za prepoznavanje prisustva incel zajednica (Gothard et al. 2021; Jaki et al. 2019). *Incels Wiki*, web stranica koju su započeli i održavaju sami inceli, sadrži rječnik od čak 368 riječi. Kako bi osoba uopće mogla sudjelovati u incel forumima potrebno joj je barem osnovno znanje najučestalijih riječi i fraza jer je objave inače praktički nemoguće razumjeti. Analiza napravljena na forumu *Incel.me* (sada *Incels.is*) otkriva da se značajna razina diskursa može klasificirati govor mržnje jer je prepun antifeminističkih, mizoginih, homofobnih i rasističkih izjava¹⁴ (Jaki et al. 2019: 262). Najgore uvrede i rječnik na incel forumima trpe žene za koje inceli imaju cijeli niz pogrđnih naziva kao što su *foid*, *zahod*, *to*, *kurva*, *kuja*, *roastie*¹⁵ itd. Inceli se često koriste i slikovnim memovima¹⁶ kao osnovnim oblikom komunikacije (slika 1).

U ovom radu su doneseni osnovni izrazi bitni za razumijevanje incel zajednica i njihovog diskursa. Fraze i njihova značenja su preuzeti iz *Incel Glossary* sekcije web stranice *Incels Wiki*.

¹⁴ Neki od primjera govora mržnje su: „muslimani trebaju biti eksterminirani“, „žene TREBAJU opet postati imovina“, „biti peđer je mentalna bolest isto kao biti trans“ itd. (Jaki et al. 2019: 250-252).

¹⁵ Promiskuitetna žena. Riječ proizlazi iz mita o rastezanju ženskog spolovila nakon što je bila sa više partnera.

¹⁶ Pod memom se ovdje misli na „zabavna ili zanimljiva slika ili video sa tekstom koji su široko rasprostranjeni *online*, osobito na društvenim medijima“ (Meme n.d.), a ne mem kao osnovna jedinica kulture koja se ne prenosi genima.

Ascending ili deincelization: označava bijeg iz „incelstva“. Incel to može postići sa formiranjem recipročne romantične veze sa ženskom osobom (Deincelization 2024).

Becky: prosječna mlada žena, ona je ispod Stacy po izgledu i socijalnom statusu (Becky 2024).

Blackpill: nihilistička inačica *redpill*. Fizički izgled je najbitniji faktor za uspjeh u romantičnim i spolnim vezama, i ako nisi rođen sa određenim atraktivnim karakteristikama možeš odmah odustati jer nikada nećeš naći partnericu (Blackpill 2024).

-cel: sufiks koji označava neželjeno celibatnu osobu, npr. *femcel* je ženski incel, *currycel* je incel južnoazijskog podrijetla itd.

Chad: naziv za zgodnog muškarca koji je obično visok, mišićav i bogat, i koji dobiva svu pozitivnu žensku pozornost (Chad 2024). Inceli povezuju i određenu facijalnu strukturu sa nazivom Chad, pa tako svaki Chad ima četvrtastu čeljust, „lovačke“ oči, naglašene jagodice, široku bradu i debeli vrat¹⁷. Naziv Chad se mijenja za osobe s obzirom na njihovu rasu ili govorno područje; tako bi crnac koji je Chad dobio naziv Tyrone, a npr. srpski Chad bi bio Čedomir.

Foid ili femoid: složenica nastala od engleskih riječi *female* i *android* (ili *female+humanoid*) i znači ženski android (ili ženski humanoid). Ženska osoba čija je uloga čistiti, kuhati i raditi kućanske poslove za svog muškarca. One manipuliraju muškarcima, lažu, ne osjećaju grižnju savjesti, djetinjaste su i sviđaju im se samo Chadovi (Femoid 2024). Inceli smatraju da su praktički sve žene femoidi.

Looksmaxing: pokušaj poboljšanja vlastitog izgleda (maksimiziranje izgleda) kako bi se pobjeglo iz incelstva (Looksmaxing 2024).

-mogged: sufiks koji označava dominaciju ili superiornost druge osobe u odnosu na tebe u nekom području npr. *heightmogged* označava kako je neka osoba viša od tebe (Incel Glossary 2024).

Normie: prosječna, svakodnevna osoba. U incel krugovima se koristi na pogrđan način.

¹⁷ Inceli vjeruju u „teoriju izgleda“ (*looks theory*) tj. smatraju da samo muškarci sa određenim fizičkim karakteristikama imaju šanse privući partnericu.

-pill ili -pilled: sufiks koji označava kako prihvaćaš i vjeruješ u istinu jedne od pilula npr. *bluepilled*.

Rope: izraz koji se najčešće koristi kao sinonim za samoubojstvo.

Sexual Market Value ili SMV: koncept koji opisuje nečiju razinu atraktivnosti i poželjnosti u kontekstu odabira romantičnog ili spolnog partnera (Sexual Market Value 2024).

Stacy: ženska verzija Chada. Zgodna žena (obično plavokosa bjelkinja) koja će uvijek izabrati Chada za svog partnera. Za nju inceli smatraju da je isprazna, glupa, promiskuitetna i materijalistički nastrojena. Stacy se optužuje da će oko sebe zadržavati „roj“ muškaraca (incela ili muškaraca nižih na ljestvici od Chada) koji će joj pružati pažnju, ali ih ona nikada neće izabrati za romantičnu ili spolnu vezu (Stacy 2023).

Slika 2: popularni prikazi (s lijeva na desno) incela, Chada, Becky i Stacy (preuzeto iz: Gothard et al. 2021: 3).

3.3 Incel ideologija

Incel ideologija se bazira na nihilističkoj inačici *redpill* filozofije koja se zove *blackpill*. Termin *blackpill* se odnosi na vjerovanje da je naš život i spolna „uspješnost“ izvan naše kontrole i da se bazira na biološki determiniranim vrijednostima kao što su naš izgled i facijalna struktura. Inceli ljude vrednuju na temelju SMV ljestvice: Chad i Stacy na vrhu, ispod njih su normiji u koje spada većina čovječanstva, i inceli na dnu ljestvice. Na to se nadovezuje i njihovo vjerovanje u koncept „80/20“ tj. vjerovanje da 80% žena želi samo top 20% muškaraca tj. većina žena je hipergamna¹⁸ i žele samo Chadove (Moskalenko et al. 2022: 3-4). Upravo zbog ovog vjerovanja u koncept 80/20, dosta incela se prepušta ekstremno seksističkim generalizacijama o ženama i njihovim spolnim navikama (Roser et al. 2023: 4, 9). Isto tako, inceli vjeruju da jedan od razloga zašto su oni toliko nisko na SMV ljestvici je seksualna revolucija 60-ih i 70-ih, i generalno recentno osnaživanje i veća uspješnost žena.

Nihilizam kod incela se javlja zbog tog vjerovanja u biološki determinizam i zbog njihove intenzivne opsesije s fizičkim izgledom i facijalnom strukturom. Premda se fizički izgled može u današnje vrijeme promijeniti na različite načine npr. vježbanjem, različitim načinima njege izgleda, mijenjanjem garderobe ili čak i estetskom kirurgijom, neki inceli jako naginju prema stavu da je pokušavanje besmisleno. Ta (percipirana) besmislenost pokušaja promjene njihovog „incelstva“ vodi do predlaganja i zalaganja za samoubojstvo i/ili ubojstvo kao jedinih izlaza iz njihovog stanja (Roser et al. 2023: 5). Naravno, to ne vrijedi za sve incele i zbog toga i postoji koncept *looksmxing* (ili *looksmxxing*) gdje inceli pokušavaju poboljšati svoj izgled i vrijednost na SMV ljestvici kako bi mogli pobjeći iz incelstva (*ascending*). Za te incele se onda smatra da nisu popili crnu pilulu upravo zato jer se nisu prepustili nihilizmu. Na ovom primjeru možemo vidjeti da iako incel zajednica ima neka vjerovanja za koja se u literaturi o njima smatra da ih karakteriziraju, inceli definitivno nisu monolit i često su inceli sa ekstremističkim vjerovanjima samo najglasnija manjina (Moskalenko et al. 2022).

¹⁸ Hipergamija je veza ili brak osobe sa osobom višeg socijalnog ili akademskog statusa od njih.

3.4 Nasilje

„...bio sam izbačen i odbijen, prisiljen podnijeti život usamljenosti i beznačajnosti, a sve zato što ženke ljudske vrste nisu bile u stanju vidjeti vrijednost u meni.“ (Rodger 2014: 1).

Na dan 24. svibnja 2014. godine, u malom gradiću Isla Vista u Kaliforniji, Sjedinjenim Američkim Državama, radnje jednog zaluđenog muškarca će zauvijek promijeniti diskurs povezan s manosferom i lansirati *incele* u zloglasnost koja ih prati i danas. Elliot Rodger, 22-godišnji student američkog sveučilišta *Santa Barbara City College*, je 2014. godine postao prvi masovni ubojica povezan i vođen sa incel ideologijom. Elliot je patio od depresije i anksioznosti, a često se nagađa kako je imao neki oblik opsesivno-kompulzivnog poremećaja i Aspergerov sindrom¹⁹ (Whitney 2020: 25-26). Ubilački pohod, koji je Rodger nazvao svojim „Danom Osvete“ (*Day of Retribution*), započeo je s ubojstvom svoja dva sustanara i njihovim prijateljem. Namjera mu je bila ukloniti sustanare kako bi u apartman u kojem je živio mogao dovesti djevojke koje je htio mučiti, i na kraju ubiti. U nekom trenutku je odustao od tog plana i nakon ta prva tri ubojstva je prvo poslao svoj manifest, *My Twisted World*, svojim roditeljima, terapeutima, bivšim prijateljima i profesorima. Snimio je i YouTube video pod nazivom *Elliot Rodger's Retribution* koji je i objavio prije nego što je nastavio ubijati. Sljedeći čin mu je bio pokušaj ulaska u *Alpha Phi* sestrinstvo Santa Barbara fakulteta *University of California*, naoružan s tri poluautomatska vatrena oružja i dva noža. Tamo je namjeravao ubiti što veći broj zgodnih djevojaka prije nego što ubije samoga sebe. Spriječila su ga zaključana vrata i nakon što nije dobio odgovor na kucanje je u svom bijesu počeo pucati na praktički svaku osobu na koju je naišao. Vozeći se u svom BMW-u (usput gazeći osobe), pucao je na 17 različitih lokacija prije nego što je konačno stao i završio pohod samoubojstvom. Na kraju dana, Elliot Rodger je ubio 6 osoba (2 žene, 4 muškarca) i ozlijedio njih 14.

Prije svoje smrti, Rodger je objavljivao video zapise na YouTubeu i često bio na incel forumu *PUA hate*. U manifestu *My Twisted World*, Elliot Rodger je opisao svoj život i sve

¹⁹ Bitno je napomenuti kako se Aspergerov sindrom više ne koristi kao dijagnoza, te bi bilo točnije pretpostaviti kako je Elliot imao poremećaj autističnog spektra (Gillette 2024).

dogadaje koji su ga doveli do njegovog „Dana Osvete“. Ženske osobe je smatrao svojim najvećim neprijateljima i umislio si je da s njima vodi rat: „Žensko odbijanje mene je objava rata, i ako je rat ono što žele, onda je rat ono što će i dobiti. Bit će to rat koji će rezultirati njihovim potpunim uništenjem.“ (Rodger 2014, 131). Žene su po njemu zle i uvrnute, razmišljaju i ponašaju se kao životinje, nisu sposobne razmišljati racionalno i nemaju moral. Savršeno društvo bi bilo društvo bez seksualnosti i bez žena. Sva svoja mišljenja o ženama je bazirao na tome da ga žene ne vole, iako je on savršeni gospodin, zgodan i inteligentan, te su zbog toga sve žene glupe. Elliot Rodger je na temelju svog manifesta i zločina postao ikona incel foruma, gdje ga se često spominje kao „Savršeni Gospodini“ ili ER, a „otići ER“ (*go ER*) se koristi kao skraćenica za „odi počiniti masovno ubojstvo i umrijeti u procesu“. Inceli tvrde kako se „otići ER“ koristi ironično.

U američkoj saveznoj državi Oregon, 1. listopada 2015. godine, je 25-godišnji Chris Harper-Mercer otvorio vatru u učionici kolegija kojeg je pohađao na *Umpqua Community College* (UCC). Harper-Mercer je u učionicu ušao obučen u pancirku, i noseći 5 različitih pištolja i jednu pušku. Ubio je 9 osoba i ozlijedio njih još 8, te je počinio samoubojstvo nakon što je bio ozlijeđen od strane policije, isto kao i Elliot Rodger. Ubojičin manifest od 6 stranica je policiji predao jedan od mladića iz učionice kojega je Harper-Mercer izdvojio iz grupe i rekao mu da će ga poštediti ako policiji preda omotnicu sa usb memorijom (Gray 2015). U svom manifestu je iskazao poštovanje prema drugim masovnim ubojicama, uključujući i prema Elliotu Rodgeru, i jedino ih je kritizirao zato što nisu ubili više ljudi. U spisima se koristio incel rječnikom i opisao je samog sebe kao gubitnika i djevca: „Cijeli moj život je bio jedan usamljeni pothvat. Jedan gubitak nakon drugoga. I eto me ovdje, 26, bez prijatelja, bez posla, bez djevojke, djevac.“ (citat preuzet iz: Flaccus 2017).

Kanadski građanin, tada 25-godišnji Alek Minassian, je 23. travnja 2018. godine zabio svoj unajmljeni kombi u grupu pješaka u ulici Yonge, Toronto. Ubio je sveukupno 11 ljudi i ozlijedio njih 15 u napadu koji je poznat kao najsmrtonosnije zabijanje vozila u Kanadi. Minassian je preživio napad, te je uhićen par minuta nakon što ga je počinio. Osuđen je na doživotni zatvor u 2021. godini nakon dugog suđenja gdje su ga njegovi odvjetnici probali osloboditi odgovornosti zbog dijagnoze poremećaja autističnog

spektra²⁰ (Carter 2021). Prije napada Minassian je objavio post na svojoj Facebook stranici: „Vojnik Minassian pješništvo 00010, želi razgovarati sa desetnikom 4chan molim. C23249161²¹. Incel pobuna je već počela! Svrgnut ćemo svakog *Chada* i *Stacy*! Živio Vrhunski Gospodin Elliot Rodger!“ (citat preuzet iz: Makuch 2018). Nakon Rodgerovog pohoda u Isla Vista, napad u Torontu je sljedeći najpoznatiji slučaj incel nasilja. Bitno je napomenuti kako stručnjaci koji su ispitivali Minassiana smatraju da je se pozivao na incele i incel pobunu jer je bio željan slave, a ne zbog neke duboke povezanosti sa incel ideologijom. Bez obzira na tu činjenicu, Minassianov zločin se i dalje često spominje i slavi po različitim incel forumima.

Kombi napad u Torontu je bio toliko šokantan široj publici da se u odgovor na napad oglasila i Alana, tvorac pojma incel, koja se požalila kako su muškarci oteli njenu riječ, koja je trebala biti ujedinjujući pojam za usamljene ljude, i koriste ju skoro kao oružje u svojem ratu protiv žena (Kassam 2018).

U studiju „vruće“ joge u gradu Tallahassee savezne države Floride je na dan 2. studenog 2018. godine 40-godišnji Scott Paul Beierle pištoljem ubio 2 žene, upucao ih još 4, pištoljem pretukao jednog muškarca, te je na kraju svega pištolj okrenuo na samoga sebe i upucao se (Long 2022). Beierle se identificirao s anti-feminističkim grupama, uključujući i s incelim, što se može vidjeti prema njegovim YouTube videima. Simpatizirao je s drugim masovnim ubojicama koji su mrzili žene (posebno s Elliotom Rodgerom), objavljivao je mizoginističke pjesme o mučenju žena na stranici SoundCloud, te je bio dva puta uhićivan zbog neprikladnog diranja žena.

Pucnjava koja se dogodila u zgradi suda u Dallasu, Texas 17. lipnja 2019. godine je završila bez žrtava, osim 22-godišnjeg počinitelja Briana Isaacka Clydea. Clyde je došao do zgrade sudnice naoružan poluautomatskom puškom i dugim nožem. Upucali i ubili su ga policajci na sceni, nakon što je Clyde par puta zapucao prema fasadi zgrade²² (Solomon

²⁰ *Ontario Autism Coalition* se sa olakšanjem oglasio nakon Minassianove krive presude i istaknuo kako poremećaji autističnog spektra nisu znanstveno povezani sa nasilnim osobinama (Carter 2021).

²¹ Minassian je sveukupno dva mjeseca bio član kanadske vojske, C23249161 je bio njegov legitiman vojni broj (Makuch 2018).

²² Clydeova obitelj smatra kako on nije imao namjeru ozlijediti nikoga drugoga, već je htio počiniti samoubojstvo od strane policajca (*suicide by cop*) (Solomon 2019).

2019). Bivši vojnik Brian Clyde se samostalno radikalizirao *online* putem 4chan i Reddit *threadova*. Dijelio je incel memeove, referencirao ljude kao što su Alex Jones (američki krajnji desničar i teoretičar zavjera), objavio video u kojem je izgovorio QAnon²³ frazu „oluja dolazi“ (*the storm is coming*) i otvoreno je podupirao rasizam i rasističke simbole.

U 2020. godini je došlo do prvog masovnog ubojstva koje su mediji povezivali sa incel ideologijom u Europi. Tobias Rathjen je u gradu Hanau u Njemačkoj ubio 11, i ozlijedio 6 osoba. Rathjenov primarni razlog za ubilački pohod je bio njegov rasizam i ksenofobija te su mu ciljane mete bile etničke manjine. Premda su ga mediji povezivali sa incelima, stručnjaci smatraju da je bio član MGTOW zajednice (McHugh et al. 2020), iako je opet bitno pripomenuti kako su distinkcije između različitih zajednica Manosphere dosta male i već je prije primijećen trend migracije članova iz MGTOW u incel zajednicu (Horta Riberio et al. 2020). Iz ovog primjera možemo vidjeti i uznemirujući trend povezanosti i isprepletenosti grupa Manosphere sa krajnjom političkom desnicom i sa drugim ekstremističkim mišljenjima kao što su eugenika, rasizam i ksenofobija.

Rana 2020. godina je bila puna nasilnih događaja direktno ili indirektno povezanih sa incel zajednicom, pa je tako 24. veljače 2020. godine tada 17-godišnji Oguzhan Sert mačetom ubio jednu, i teško ozlijedio drugu ženu u salonu za erotsku masažu u Torontu. Mačeta kojom se služio je imala ugravirane riječi „ubojica drolja“ (*thot slayer*), i u džepu ubojice je pronađen papirić na kojem je pisalo „Živjela incel pobuna!“ (*Long live the rebellion of the incels*) (Nasser 2022). Sertovo *online* ponašanje je sličilo svim već spomenutim masovnim ubojicama. Identificirao se kao incel i na njegovom računalu su pronađene slike Aleka Minassiana i Elliota Rodgera. Na pitanje policije zašto se identificira kao incel, Oguzhan Sert je odgovorio: „Ne možeš birati postati incelom. Incelom se rodiš.“ (citirano preuzet iz: Nasser 2022). Sert je 2023. godine osuđen na doživotni zatvor i njegov zločin je osuđen kao teroristički napad, što označava prvu osudu takve vrste povezane sa incel nasiljem (Isai 2023).

Jake Davison je 12. kolovoza 2021. godine u gradu Plymouth u Engleskoj ubio svoju majku, ubio 4 drugih ljudi, i ozlijedio njih još dvoje prije nego što je ubio samoga sebe. Prvo je ubio svoju majku nakon svađe pa je izašao na ulicu i počeo pucati po svakome

²³ Kult američke krajnje desnice koji se temelji na izmišljenim tvrdnjama anonimne osobe koja se naziva „Q“.

tko mu se našao na putu, uključujući i 3-godišnju djevojčicu. Davison je objavljivao video zapise na YouTubeu u kojima se žalio na svoj život i poistovjećivao se sa incelima, a objavljivao je i postove na Reddit forumima koji su povezani sa incelima. Na Redditu je većinski objavljivao o svojoj mržnji prema vlastitoj majci, uključivao se u diskurs o američkoj politici i problematici kontrole oružja, i poistovjećivao se sa engleskom političkom krajnjom desnicom (Weaver i Morris 2021).

Sa povišenjem broja nasilnih činova koje su počinili inceli tokom godina, se povećala i svjetska razina nadzora nad incel forumima i stranicama. U 2020. godini su američke vlasti uhitile 5 pojedinaca koji su prijetili ubojstvom, a to je uključivalo i 23-godišnjeg Cole Carinija koji je uhićen nakon što se pojavio na hitnoj sa ozljedama na ruci. Ozljede je zadobio u nezgodi s eksplozivom s kojim je Carini namjeravao ubiti „zgodne navijačice“ (Center on Extremism 2020). Te iste godine je Teksasški DPS (*Department of Public Safety*) incelle proglasio rastućom terorističkom prijetnjom (Texas Department of Public Safety 2020: 3). Inceli su poistovječeni i sa džihadistima (Hoffman et al. 2020) u tome da su njihovi procesi radikalizacije zastrašujuće slični u svom fokusu na ženama i spolnim odnosima.

Neki napadi su i retroaktivno nazvani primjerima incel nasilja i često su spominjani i glorificirani po incel forumima i stranicama. Jedan takav primjer je Marc Lépine koji je 1989. godine u Kanadi ubio 14 i ozlijedio 10 žena na inženjerskom fakultetu École Polytechnique de Montréal. Lépine je mislio da se s napadom bori protiv feminizma, te je namjerno izabrao inženjerski fakultet jer je smatrao da bi to trebalo biti isključivo muško polje (Lindeman 2019).

Predvidjeti nasilje i terorističke napade od strane incela je skoro nemoguće s obzirom na to koliko se inceli koriste satirama i „trolanjem“ u svojim objavama. *Online* tekstualne objave, u kojima je veoma teško razaznati nečiji ton, nam teško mogu nagovijestiti je li nečija naoko nasilna objava stvarni poziv na nasilje, ili način izbacivanja bijesa frustriranog muškarca.

4. Rasprava

Sindrom mladog mužjaka nam daje dobru evolucijsku bazu zašto bi se veće skupine mladih, neoženjenih muškaraca kao što su inceli okrenuli nasilju i generalnom antisocijalnom ponašanju. Inceli se osjećaju povrijeđeno, jadno i odbijeno od strane žena, ali i generalno od strane cijelog društva. Njihova površna znanja o evolucijskoj psihologiji obično povećavaju njihovu mizeriju jer počnu smatrati kako za njih nema izlaza iz njihove situacije. A znamo da muškarac koji misli da nema ništa za izgubiti često pribjegava nasilju.

Uzimajući u obzir da najveći incel forum, *Incels.is*, ima oko 40 000 korisnika, broj incel žrtava je relativno „mali“. Naravno, nepotrební gubitak ljudskih života je uvijek prevelika cijena za platiti, ali kada krenemo uspoređivati incele sa npr. prije spomenutim naseljem Julesburg iz 1867. godine gdje je unutar par mjeseci ubijeno 126 osoba kao neposredni rezultat prevelikog broja neoženjenih muškaraca na jednom mjestu, inceli izgledaju kao ne tako radikalna skupina. Jedna od razlika je u tome kako su npr. američki kauboiji 19. stoljeća i kineske gole grane djelovali u skupinama gdje su muškarci imali fizičkog kontakta jedan s drugim, dok se većina incel diskursa događa *online*. Kauboiji su međusobne prepirke i borbe za status rješavali uživo i obično sa pištoljima, dok se kod incela miče taj aspekt fizičkog kontakta i djelovanja pod „bljeskom ljutnje“. Costello i Buss (2023.) nagađaju kako virtualni svjetovi i pornografija smiruju potencijal za nasilje među incelimá. Ako bi netko na uvredu i htio reagirati fizičkim napadom to bi značilo da prvo treba potražiti drugu osobu, a u međuvremenu muškarac (incel) ima više vremena da odvagne korist tako riskantnog poteza i odluči se da će ipak previše izgubiti ako odgovori sa antisocijalnim ponašanjem (gubitak prijatelja, obitelji, zatvor itd.). Tu se doduše javlja problem da osobe koje su stigle promisliti o posljedicama svojeg antisocijalnog ponašanja onda obično odluče ići u ekstreme, jer ako će njihova odmazda već završiti sa njihovom smrću ili sa zatvorom, žele uzrokovati što veće količine kaosa, nasilja i probati narušiti društvenu stabilnost.

Premda je nasilje u incel zajednici i dalje uzrok za zabrinutost, incel zajednice puno više mori samoubojstvo tj. regularni incel ima puno veće šanse da će se ubiti nego da će počinuti masovno ubojstvo (Costello i Buss 2023: 256-257). Inceli na forume obično

dolaze već potišteni i depresivni, a incel forumi su toksična mjesta gdje se o samoubojstvu priča nonšalantno (*rope* tj. uže je česti sinonim za samoubojstvo) i samoubojstvo se podupire kao dobar „izlazak“ iz incelstva. Zabrinjavajuća poveznica je i da su osnivači i moderatori foruma *Incels.is*, isto tako bili osnivači i moderatori foruma koji se zove *Sanctioned Suicide*. *Sanctioned Suicide* je forum na kojem članovi jedni druge podupiru i potiču na samoubojstvo, diskutiraju o najboljim metodama samoubojstva, te obavještavaju jedni druge o tome gdje mogu kupiti oružja ili lijekove s kojima se mogu ubiti (Twohey i Dance 2021). Samoubojstvo 45 ljudi je skoro direktno povezano sa forumom. Dakle, bilo koji incel sa depresijom koji dođe na forum *Incels.is*, nadajući se potpori ili izlazu iz svoje situacije, će biti dočekan obično sa porugom i poticanjem na samoubojstvo, a moderatori to definitivno neće spriječiti jer su bili osnivači najvećeg pro-samoubojstvo foruma.

Većina istraživanja incel zajednica su se bazirala na tekstualnim analizama njihovih *online* foruma koji veoma jasno ukazuju na to kako su inceli forumi plodna mjesta za muškarce za poticanje ekstremističkih i nasilnih razmišljanja o ženama, drugim muškarcima, ali i o njima samima. Recentnija istraživanja (Moskalenko et al. 2022; Whittaker et al. 2024) koja su se bazirala na anketnim upitnicima nam ukazuju na to da, iako zabrinjavajući, inceli sa ekstremističkim mišljenjima čine samo najglasniju manjinu incela. Whittaker et al. (2024.) specifično upozoravaju na opasnosti od generaliziranja na temelju tekstualnih objava, ali i upozoravaju da je za anketne upitnike potrebno rigorozno verificirati pristupnike kako se ne bi dolazilo do zaključaka o incel zajednici baziranih na pristranim i netočnim podacima. Procjenjivanje opasnosti koje inceli predstavljaju sebi samima, ali i široj zajednici je moguće samo sa točnim podacima o tome koliko su inceli privrženi vlastitoj ideologiji. Daly i Laskovtsov (2022.) smatraju kako bi sprječavanju nasilja masovnih razmjera (kao što su masovna ubojstva) kod incela bilo najbolje pristupiti iz perspektive prevencije samoubojstva.

Inceli su mladi, neoženjeni, većinski nezaposleni i depresivni muškarci koji kompleksnim procesom radikalizacije ponekad pribjegavaju najgorim činovima nasilja. Za ovakvo ponašanje neoženjenih muškaraca imamo etnografske paralele i evolucijski „razlog“, ali se i dalje javlja pitanje: kako riješiti problem incela?

Jordan B. Peterson je neslavno izjavio kako se problemi kao što je Alek Minassian (prije spomenuti ubojica koji je u Torontu svojim kombijem ubio 11 ljudi) rješavaju sa nametnutom monogamijom (Bowles 2018). Nametnuta monogamija, prema Petersonu, bi pomogla neutralizirati „horde“ samaca željnih nasilja (Bowles 2018). Peterson je u kasnijoj objavi na svom blogu pojasnio svoju izjavu o nametnutoj monogamiji iz intervjua sa NY Timesom: „...društveno nametnute monogamne konvencije smanjuju muško nasilje. Osim toga (i to ne beznačajno) one također pomažu osigurati majkama relativno pouzdane muške partnere i povećavaju vjerojatnost da će za djecu postojati stabilni domovi s očevima.“ (Peterson 2018). Sa Petersonom se slaže i D. Demetriou koji navodi kako „...naši roditelji, odgajatelji, treneri i savjetnici bi trebali uložiti više namjernih napora da upute mlade žene kako biti pametnije u pogledu svojih izbora partnera (s obzirom na njihove dugoročne interese) i obučavati mladiće kako da budu privlačniji drugovi i bolji bračni materijal.“ (2022: 170), te da bi društvo generalno trebalo poticati monogamiju i braniti poligamiju.

Za Petersona i Demetrioua sa njihovim konceptom nametnute (ili poticane) monogamije se čini kao da polaze od pretpostavke da je zapadnjačko društvo već prešlo skoro u potpunosti na poligamiju i da monogamija više nije norma, te navode razloge kao što je opadajuća stopa brakova od 1960ih, kasnija dob pri stupanju u brak, seksualna revolucija i veća stopa upuštanja muškaraca i žena u neformalne veze itd. . Ali, ako se uzme kao primjer SAD (država sa najvećom populacijom incela) u 2023. godini je 47,6% stanovništva starijeg od 15 godina bilo u braku, dok samo 34,1% spada u kategoriju nikada oženjenih (United States Census Bureau 2023: tablica A1). Ljudi u monogamnim brakovima u Americi uživaju privilegije kao što su porezne olakšice, mogućnost života u četvrtima koje su samo za obitelji, popusti pri plaćanju školarina, dobivanje obiteljskih tarifa za zdravstveno osiguranje, osiguranje kuće, automobila i druge vrste osiguranja itd., dok su poligamni brakovi zakonski zabranjeni. Statistika od skoro 50% stanovništva iznad 15 godina ne uzima u obzir ni broj ljudi koji su u monogamnim vezama i žive skupa, ali nisu oženjeni. Monogamija je, bez obzira na seksualnu revoluciju ili opadajuće stope brakova, i dalje društveno očekivana i zakonski poticana u većini zapadnjačkih država. Društveno prihvaćena i većinski prakticirana monogamija nije spriječila stvaranje fenomena incela.

Ako prisilna monogamija nije rješenje, što onda jest? Kao što je već prije spomenuto, recentna istraživanja nas upućuju na to da većina incela ipak nema nasilne porive, te da oni čine najveću prijatnju sebi samima. Mjesta kao što su *Incels.is* bi vjerojatno trebala biti propisno moderirana. Potrebno je nastaviti nadgledati incel forume i sprječavati moguće nasilne događaje velikih razmjera. Prema istraživanju od Whittaker et al. (2024.) se samo oko dvije trećine ispitanika slagalo sa teorijom 80/20 što prema njima znači kako nemaju svi inceli čvrsto uvjerenje u incel ideologiju, i vjerodostojni glasnik, odnosno osoba kojoj vjeruju, bi argumentirano mogla dekonstruirati radikalnija uvjerenja kod većine njih. Incelima je potrebno prilaziti sa velikom pažnjom i suosjećanjem, i ponuditi im psihosocijalnu potporu i razumijevanje. Najbolji pristup incel problemu je sa aspekta mentalnog zdravlja. Fontanesi et al. (2024.) su svojim istraživanjem otkrili povezanost između simptoma, kao što su nesigurna privrženost koja se razvila u djetinjstvu, anksioznost, depresija i paranoja, i incel osobina tj. nisko samopoštovanje, samoizolacija i osjećaji neuspjeha povezani s nedostatkom romantičnog partnera. Rana intervencija i identificiranje takvih osoba u srednjim školama i na fakultetima bi mogle pomoći nekim osobama da nikada niti ne postanu inceli odnosno barem povezani sa radikalnom incel ideologijom (Fontanesi et al. 2024: 9). Naravno, sve prije spomenuto nisu rješenja, već samo načini kako se problem može ublažiti dok se ne smisle nekakve formalne intervencije velikih razmjera.

Inceli, odnosno nezadovoljni i frustrirani mladi, neoženjeni muškarci će vjerojatno zauvijek postojati, i oni nisu jednostavni problem sa jednostavnim rješenjem. Kroz sociobiologiju možemo lakše razumjeti biološke i evolucijske procese koji pridonose njihovom ponašanju, ali ih je potrebno promatrati i kroz objektiv kulture i društva u kojem su nastali.

Popis literature

- Ah-King, M. (2011). Female sexual selection in light of the Darwin–Bateman paradigm. *Behavioral Ecology*, 22(6), str. 1142-1143.
- Alana. (2019). *love, not anger: beyond involuntary celibacy*. Preuzeto 25. 7. 2024. iz www.lovenotanger.org
- Barash, D. (1995.). Sociobiologija. U D. Polšek, *Sociobiologija*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- Barash, D. P. (2016). *Out of Eden: The Surprising Consequences of Polygamy*. New York: Oxford University Press.
- Becky. (4. 2. 2024.). Preuzeto 19. 8. 2024. iz Incels Wiki: <https://incels.wiki/w/Becky>
- Blackpill. (21. 6. 2024.). Preuzeto 15. 8. 2024. iz Incels Wiki: <https://incels.wiki/w/Blackpill>
- Bowles, N. (18. 5. 2018.). *Jordan Peterson, Custodian of the Patriarchy*. Dohvaćeno iz NY Times: <https://www.nytimes.com/2018/05/18/style/jordan-peterson-12-rules-for-life.html>
- Buss, D. M. (2006). Strategies of Human Mating. *Psychological Topics*, 15(2), str. 239-260.
- Carter, A. (3. 3. 2021.). *Judge finds Toronto van attack killer guilty of murder*. Preuzeto 21. 8. 2024 iz CBC: <https://www.cbc.ca/news/canada/toronto/van-attack-trial-decision-1.5933687>
- Center on Extremism. (29. 7. 2020.). *Incels (Involuntary celibates)*. Preuzeto 21. 8. 2024 iz ADL: <https://www.adl.org/resources/background/inceles-involuntary-celibates>
- Center on Extremism. (20. 3. 2024.). *Men Going Their Own Way (MGTOW): What You Need to Know*. Preuzeto 25. 8. 2024. iz ADL: <https://www.adl.org/resources/blog/men-going-their-own-way-mgtow-what-you-need-know>

- Center on Extremism. (24. 1. 2024.). *Men's Rights Activists: What You Need to Know*. Preuzeto 15. 8. 2024. iz ADL: <https://www.adl.org/resources/blog/mens-rights-activists-what-you-need-know>
- Chad*. (3. 2. 2024.). Preuzeto 15. 8. 2024. iz Incel Wiki: <https://incels.wiki/w/Chad>
- Costello, W., & Buss, D. M. (2023.). Why isn't There More Incel Violence? *Adaptive Human Behavior and Physiology*, 9(3), str. 252-259.
- Courtwright, D. T. (1996). *Violent Land: Single Men and Social Disorder from the Frontier to the Inner City*. Cambridge, London: Harvard University Press.
- Daly, S. E., & Laskovtsov, A. (2022). "Goodbye, My Friendcels": An Analysis of Incel Suicide Posts. *Qualitative Criminology*, 11(1). Preuzeto 10. 8. 2024. iz <https://www.qualitativecriminology.com/pub/z1961qto/release/1>
- Darwin, C. (2007.). *Podrijetlo čovjeka i odabir ovisan o spolu: knjiga prva*. Zagreb: Školska knjiga.
- Davies, N., Janicke, T., & Morrow, E. H. (2023). Evidence for stronger sexual selection in males than in females using an adapted method of Bateman's classic study of *Drosophila melanogaster*. *Evolution*, 77(11), str. 2420–2430.
- Deincelization*. (1. 2. 2024.). Preuzeto 15. 8. 2024. iz Incels Wiki: <https://incels.wiki/w/Deincelization>
- Demetriou, D. (2022). Virgin Versus Chad: On Enforced Monogamy as a Solution to the Incel Problem. U D. Boonin (Ur.), *The Palgrave Handbook of Sexual Ethics* (str. 155-175). Palgrave Macmillan.
- Dewsbury, D. A. (2005). The Darwin-Bateman Paradigm in Historical Context. *Integrative and Comparative Biology*, 45(5), str. 831-837.
- Femoid*. (11. 7. 2024.). Preuzeto 15. 8. 2024. iz Incels Wiki: <https://incels.wiki/w/Femoid>
- Fessler, D. M. (2006.). The Male Flash of Anger: Violent Response to Transgression as an Example of the Intersection of Evolved Psychology and Culture. U J. H. Barkow (Ur.), *Missing the Revolution: Darwinism for Social Scientists* (str. 101-118). New York: Oxford University Press.

- Fessler, D. M. (2010). Madmen: An Evolutionary Perspective on Anger and Men's Violent Responses to Transgression. U M. Potegal, G. Stemmler, & C. Spielberger (Ur.), *International Handbook of Anger: Constituent and Concomitant Biological, Psychological, and Social Processes* (str. 361-381). New York: Springer.
- Flaccus, G. (9. 9. 2017.). *Oregon authorities release 'manifesto' from mass shooting*. Preuzeto 21. 8. 2024. iz AP News: <https://apnews.com/general-news-016ee91e1de3430aab1da6e9848a6c97>
- Fontanesi, L., Marchetti, D., Cosi, G., Limoncin, E., Jannini, E. A., Verrocchio, M. C., & Ciocca, G. (6. 2024.). What Does It Take to Make an Incel: The Role of Paranoid Thinking, Depression, Anxiety, and Attachment Patterns. *Depression and Anxiety*, 2024(1), str. 1-11.
- Fresneau, N., Pipoly, I., Gigler, D., Kosztolányi, A., Székely, T., & Liker, A. (2024). The evolution of sex roles: The importance of ecology and social environment. *PNAS*, 121(22).
- Fritzsche, K., & Arnqvist, G. (2013). Homage to Bateman: sex roles predict sex differences in sexual selection. *Evolution*, 67(7), str. 1926–1936.
- Gillette, H. (4. 12. 2023.). *Understanding Why the Term 'Asperger's' Is No Longer Used*. Preuzeto 21. 8. 2024. iz Healthline: <https://www.healthline.com/health/autism/why-is-the-term-aspergers-no-longer-used#summary>
- Ging, D. (2017.). Alphas, Betas, and Incels: Theorizing the Masculinities of the Manosphere. *Men and Masculinities*, 22(4), str. 1-20.
- Goetz, A. T. (2010). The evolutionary psychology of violence. *Psicothema*, 22(1), str. 15-21.
- Gothard, K., Dewhurst, D. R., Minot, J. R., Adams, J. L., Danforth, C. M., & Dodds, P. S. (25. 5. 2021.). The incel lexicon: Deciphering the emergent cryptolect of a global misogynistic community. *arXiv*, str. 1-15.

- Gould, M. S., & Lake, A. M. (2013). *The Contagion of Suicidal Behavior . Contagion of Violence: Workshop Summary* (str. 68-73). Washington, D.C.: The National Academies Press.
- Gowaty, P. A., Kim, Y.-K., & Anderson, W. (2012). No evidence of sexual selection in a repetition of Bateman's classic study of *Drosophila melanogaster*. *PNAS*, *109*(29), str. 11740-11745.
- Gray, M. (5. 10. 2015.). *Merciless gunman shot woman in a wheelchair, Oregon survivor says*. Preuzeto 21. 8. 2024. iz CNN: <https://edition.cnn.com/2015/10/04/us/oregon-umpqua-community-college-shooting/>
- Hoffman, B., Ware, J., & Shapiro, E. (2020.). *Assessing the Threat of Incel Violence. Studies in Conflict & Terrorism*, *43*(7), str. 565-587.
- Horta Ribeiro, M., Blackburn, J., Bradlyn, B., De Cristofaro, E., Stringhini, G., Long, S., . . . Zannettou, S. (21. 1. 2020.). *From Pick-Up Artists to Incels: A Data-Driven Sketch of the Manosphere*. Preuzeto 25. 7. 2024. iz arXiv.org: <https://arxiv.org/abs/2001.07600>
- Hvistendahl, M. (2011). *Unnatural Selection: Choosing Boys over Girls and the Consequences of a World Full of Men*. New York: Public Affairs.
- Incel*. (n.d.). Preuzeto 8. 8. 2024. iz Merriam-Webster.com Dictionary: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/incele>
- Incel Glossary*. (17. 8. 2024.). Preuzeto 23. 8. 2024. iz Incels Wiki: https://incels.wiki/w/Incel_Glossary
- Interseksualna osoba*. (n.d.). Preuzeto 23. 8. 2024. iz European Institute for Gender Equality: https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1396?language_content_entity=hr
- Introduction to incels*. (18. 1. 2018.). Preuzeto 15. 8. 2024. iz Incels.is: <https://incels.is/threads/introduction-to-incels.15406/>

- Isai, V. (28. 11. 2023.). *In Canada, a Judge Sentences an Incel Killer as a Terrorist.*
 Preuzeto 21. 8. 2024. iz The New York Times:
<https://www.nytimes.com/2023/11/28/world/canada/incele-killer-terrorist.html>
- Jiang, Q., & Sánchez-Barricarte, J. J. (2011). Bare Branches and Social Stability: A Historical Perspective from China. *Frontiers of History in China*, 6(4), str. 538-561.
- Kale, S. (5. 11. 2019.). *20 years of pickup artists: why is the toxic skill still so in demand?*
 Preuzeto 15. 8. 2024. iz The Guardian:
<https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2019/nov/05/pickup-artists-teaching-men-approach-women-industry-street-harassment>
- Kassam, A. (26. 4. 2018.). *Woman behind 'incel' says angry men hijacked her word 'as a weapon of war'.* Preuzeto 30. 7. 2024. iz The Guardian:
<https://www.theguardian.com/world/2018/apr/25/woman-who-invented-incele-movement-interview-toronto-attack>
- Laland, K. N., & Brown, G. R. (2002). *Sense and Nonsense: Evolutionary Perspectives on Human Behaviour.* New York: Oxford University Press.
- Lehtonen, J., Parker, G. A., & Schärer, L. (2016). Why anisogamy drives ancestral sex roles. *Evolution*, 70(5), str. 1129–1135.
- Lindeman, T. (4. 12. 2019.). *'Hate is infectious': how the 1989 mass shooting of 14 women echoes today.* Preuzeto 22. 8. 2024. iz The Guardian:
<https://www.theguardian.com/world/2019/dec/04/mass-shooting-1989-montreal-14-women-killed>
- Lindner, M. (2023.). The Sense in Senseless Violence: Male Reproductive Strategy and the Modern Sexual Marketplace as Contributors to Violent Extremism. *Adaptive Human Behavior and Physiology*, 9(3), str. 217-251.
- Long, C. (15. 3. 2022.). *Secret Service study of yoga class shooting shows misogyny.*
 Preuzeto 21. 8. 2024. iz AP News: <https://apnews.com/article/us-secret-service-florida-tallahassee-shootings-yoga-508ee63ef678d079d92273ebf4bf7a30>
- Looksmaxing.* (21. 6. 2024.). Preuzeto 15. 8. 2024. iz Incels Wiki:
<https://incels.wiki/w/Looksmaxing>

- Makuch, B. (24. 4. 2018, .). *Exclusive: Toronto van attack suspect Alek Minassian was a member of the Canadian Army*. Preuzeto 21. 8. 2024. iz Vice: <https://www.vice.com/en/article/exclusive-toronto-van-attack-suspect-alek-minassian-was-a-member-of-the-canadian-army/>
- McHugh, D., Rising, D., & Jordans, F. (20. 2. 2020.). *German gunman calling for genocide kills 9 people*. Preuzeto 21. 8. 2024. iz AP News: <https://apnews.com/article/shootings-turkey-germany-international-news-cultures-b5736c3dba1d677e89ef947bcf5ab213>
- Meme*. (n.d.). Preuzeto 25. 8. 2024. iz Merriam-Webster.com Dictionary: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/meme>
- Messner, M. A. (2016). Forks in the Road of Men's Gender Politics: Men's Rights vs Feminist Allies. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 5(2), str. 6-20.
- Mokos, J., Scheuring , I., Liker, A., Freckleton, R. P., & Székely, T. (2021). Degree of anisogamy is unrelated to the intensity of sexual selection. *Scientific Reports* 11, 19424.
- Moskalenko, S., González, J. F.-G., Kates, N., & Morton, J. (2022). Incel ideology, radicalization and mental health: a survey study. *The Journal of Intelligence, Conflict, and Warfare*, 4(3), str. 1-29.
- Nasser, S. (14. 9. 2022.). *Toronto spa killer pleads guilty to murder in deadly sword attack, cites van attacker as 'inspiration'*. Preuzeto 21. 8. 2024. iz CBC: <https://www.cbc.ca/news/canada/toronto/incel-massage-parlour-guilty-1.6582534>
- Normie*. (14. 3. 2024.). Preuzeto 15. 8. 2024. iz Incels Wiki: <https://incels.wiki/w/Normie>
- Peterson, J. B. (20. 5. 2018.). *On the New York Times and "Enforced Monogamy"*. Preuzeto 10. 9. 2024. iz Jordan B. Peterson: <https://www.jordanbpeterson.com/media/on-the-new-york-times-and-enforced-monogamy/>
- Rodger, E. (2014). *My Twisted World: The Story of Elliot Rodger*.

- Roser, M., Chalker, C., & Squirrell, T. (2023.). *Spitting out the blackpill: Evaluating how incels present themselves in their own words on the Incel Wiki*. Preuzeto 14. 8. 2024. iz Institute for Strategic Dialogue: <https://www.isdglobal.org/isd-publications/spitting-out-the-blackpill-evaluating-how-incels-present-themselves-in-their-own-words-on-the-incele-wiki/>
- Schärer, L., Rowe, L., & Arnvist, G. (2012.). Anisogamy, chance and the evolution of sex roles. *Trends in Ecology and Evolution*, 27(5), str. 260-264.
- Sexual Market Value*. (10. 1. 2024.). Preuzeto 25. 8. 2024. iz Incels Wiki: [https://incels.wiki/w/Sexual_Market_Value_\(SMV\)](https://incels.wiki/w/Sexual_Market_Value_(SMV))
- Smuts, B. (1992). Male Aggression Against Women: An Evolutionary Perspective. *Human Nature*, 3(1), str. 1-44.
- Solomon , D. (20. 6. 2019). *How Did the Dallas Courthouse Gunman Get Radicalized?* Preuzeto 21. 8. 2024. iz TexasMonthly: <https://www.texasmonthly.com/news-politics/dallas-courthouse-shooter-brian-clyde-radicalized/>
- Sparks, B., Zidenberg, A. M., & Olver, M. E. (2022). Involuntary Celibacy: A Review of Incel Ideology and Experiences with Dating, Rejection, and Associated Mental Health and Emotional Sequelae. *Current Psychiatry Report*, 24(12), str. 731-740.
- Stacy*. (19. 6. 2023.). Preuzeto 15. 8. 2024. iz Incel Wiki: <https://incels.wiki/w/Stacy>
- Sugiura, L. (2021). *The Incel Rebellion: The Rise of the Manosphere and the Virtual War Against Women*. Emerald Publishing Limited.
- Tang, M., & Hou, J. (2024). Changes of sex ratio at birth and son preferences in China: a mixed method study. *China Population and Development Studies*, 8, str. 1-27.
- Texas Department of Public Safety. (2020). *Texas domestic terrorism threat assessment*. Preuzeto 15. 7. 2024. iz https://www.dps.texas.gov/sites/default/files/documents/director_staff/media_and_communications/2020/txterrorthreatassessment.pdf
- Tolan, C., Murphy, P. P., Devine, C., Campbell, J., & Ebrahimji, A. (9. 5. 2023.). *What we know about the North Texas outlet mall gunman and his online posts*. Preuzeto

21. 8. 2024. iz CNN: <https://edition.cnn.com/2023/05/08/us/mauricio-garcia-allen-texas-shooting/index.html>
- Trivers, R. (1972). Parental Investment and Sexual Selection. U B. Campbell (Ur.), *Sexual Selection and the Descent of Man, 1871-1971* (str. 52-95). Chicago: Aldine.
- Twohey, M., & Dance, G. J. (9. 12. 2021.). *Where the Despairing Log On, and Learn Ways to Die*. Preuzeto 25. 7. 2024. iz NY Times: <https://www.nytimes.com/interactive/2021/12/09/us/where-the-despairing-log-on.html>
- Twohey, M., & Dance, G. J. (9. 12. 2021.). *Where the Despairing Log On, and Learn Ways to Die*. Preuzeto 20. 8. 2024. iz NY Times: <https://www.nytimes.com/interactive/2021/12/09/us/where-the-despairing-log-on.html>
- United States Census Bureau. (studeni 2023.). *America's Families and Living Arrangements: 2023*. Preuzeto 10. 9. 2024. iz United States Census Bureau: <https://www.census.gov/data/tables/2023/demo/families/cps-2023.html>
- Vallerga, M., & Zurbriggen, E. L. (2022). Hegemonic masculinities in the 'Manosphere': A thematic analysis of beliefs about men and women on The Red Pill and Incel. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 22, str. 602-625.
- Ware, J. (ožujak 2021.). Beta Uprising. *Counter Terrorist Trends and Analyses*, 13(2), str. 10-15.
- Ware, J., Hoffman, B., & Shapiro, E. (6. 5. 2020.). *Remembering Toronto: Two Years Later, Incel Terrorism Threat Lingers*. Dohvaćeno iz Global Network on Extremism and Technology: <https://gnet-research.org/2020/05/06/remembering-toronto-two-years-later-incel-terrorism-threat-lingers/>
- Weaver, M., & Morris, S. (13. 8. 2021.). *Plymouth gunman: a hate-filled misogynist and 'incel'*. Preuzeto 21. 8. 2024. iz The Guardian: <https://www.theguardian.com/uk-news/2021/aug/13/plymouth-shooting-suspect-what-we-know-jake-davison>
- Whitney, B. (2020.). *The Supreme Gentleman Killer: The True Story Of An Incel Mass Murderer*. Denver: WildBlue Press.

- Whittaker, J., Thomas , A., & Costello, W. (2024). *Predicting Harm Among Incels (Involuntary Celibates): The Roles of Mental Health, Ideological Belief and Social Networking*. UK Government Commission for Countering Extremism.
- Wilson, M., & Daly, M. (1985). Competitiveness, Risk Taking, and Violence: The Young Male Syndrome. *Ethology and Sociobiology*, 6, str. 59-73.
- Wright, S., Trott, V., & Jones, C. (2020). ‘The pussy ain’t worth it, bro’: assessing the discourse and structure of MGTOW. *Information, Communication & Society*, 23(6), str. 908-925.

Popis slika

- Slika 1: Shema koja prikazuje dinamični pogled na evoluciju spolnih uloga iz anizogamije (preuzeto iz: Schärer et al. 2012: 261). 2
- Slika 2: popularni prikazi (s lijeva na desno) incela, Chada, Becky i Stacy (preuzeto iz: Gothard et al. 2021: 3). 16